

УДК: 343.382.327:330

*Заяць Я. І.,
завідувач відділу товарознавчих досліджень та оціночної діяльності, Львівський науково-дослідний експертно-криміналістичний центр МВС України, м. Львів*

*Яровий О. Д.,
головний судовий експерт відділу товарознавчих досліджень та оціночної діяльності, Львівський науково-дослідний експертно-криміналістичний центр МВС України, м. Львів*

*Беднарчук М. С.,
к.т.н., проф., судовий експерт відділу товарознавчих досліджень та оціночної діяльності, Львівський науково-дослідний експертно-криміналістичний центр МВС України, м. Львів*

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВІТЧИЗНЯНОЇ СУДОВОЇ ТОВАРОЗНАВЧОЇ ЕКСПЕРТИЗИ

Повідомлення 1. Проблема класифікації об'єктів товарознавчих досліджень

***Анотація.** За результатами аналізу літератури і результатів практичної товарознавчої діяльності Львівського НДЕКЦ (постанов (ухвал) про призначення та змісту виконаних судових товарознавчих експертиз) сформульовані найбільш актуальні товарознавчі складові проблем сучасної вітчизняної судової товарознавчої експертизи. У повідомленні 1 досліджено доступні та достатні інформаційні джерела, які можуть бути найбільш ефективно використані судовими експертами-товарознавцями для класифікації (віднесення до товарної групи і підгрупи) та ідентифікації (встановлення виду і різновиду) об'єктів судової товарознавчої експертизи, а саме: навчальної літератури, стандартів, товарних словників, товарознавчих довідників, каталогів товарів та Гармонізованої системи описування і кодування товарів.*

Ключові слова: товарознавство, об'єкт дослідження, класифікація, судова товарознавча експертиза.

*Zaiats Y. I.,
Head of Department of Commodity Research and Appraisal Activities, Lviv Research Forensic Centre of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine, Lviv*

*Yaroviy O. D.,
Chief Judicial Expert of the Department of Commodity Research and Appraisal Activities, Lviv Research Forensic Centre of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine, Lviv*

*Bednarchuk M. S.,
Ph.D., Professor, Judicial Expert of the Department of Commodity Research and Appraisal Activities, Lviv Research Forensic Centre of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine, Lviv*

ACTUAL PROBLEMS OF THE DOMESTIC JUDICIAL COMMODITY EXPERTISE

Message 1. The problem of classification of objects of commodity research

***Abstract.** According to the results of the analysis of the literature and the results of the practical commodity research activities of the Lviv Research Forensic Centre of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine (resolutions (rulings) on the appointment and content of completed judicial commodity expertise), the most*

relevant commodity-related components of the problems of modern domestic judicial commodity expertise are formulated. The Message 1 examines the available and sufficient information sources that can be most effectively used by the judicial experts in commodity research for classification (assignment to a commodity group and subgroup) and the identification (establishing the type and variety) of the objects of judicial commodity expertise, namely: educational literature, standards, product dictionaries, commodity reference books, product catalogs and the Harmonized System for the Description and Product Coding.

Key words: commodity research, object of research, classification, judicial commodity expertise.

DOI: <https://doi.org/10.36477/2522-1221-2018-21-03>

Постановка проблеми. Судова товарознавча експертиза як окремий специфічний напрям товарознавчої діяльності, який сьогодні має вагоме практичне значення у суспільному житті і у якому задіяна доволі значна кількість товарознавців, у базових класичних [1-2] та сучасних [3-6] джерелах з теоретичного товарознавства (у найкращому разі) лише фрагментарно означається на рівні загального поняття. Наприклад, проф. Артюх Т. М. лише зазначає [4]: “Щодо визначення оціночної вартості товарів в судово-експертній діяльності, то вона відбувається з урахуванням вимог Закону про оціночну діяльність та Закону України «Про судову експертизу», який передбачає проведення саме товарознавчої експертизи”. Тому закономірно, що окремі складові частини багатогранної системної товарознавчої діяльності сучасного судового експерта-товарознавця в літературних джерелах не відображено.

З іншого боку, дослідженням сучасних проблем судової товарознавчої експертизи і пошуком шляхів їх вирішення активно займаються фахівці інших (не товарознавчих) галузей знань і спеціальностей – економісти, юристи та інші [7-9], які, відповідно, основну увагу акцентують на юридичних, економічних, загальнометодичних та інших, добре відомих їм за базовим і/чи науковим фахом, аспектах товарознавчої діяльності. Зрозуміло, що товарознавча складова в означених і подібних працях обмежена (у кращому випадку) викладенням хрестоматійних знань з морально застарілих підручників 1960-1980-х рр. видання, даних зі стандартів і/чи класифікаторів цих часів (ГОСТів, ОСТів) тощо.

Тому результати аналізу вище означених літературних джерел, а також найбільш вагомих, на нашу думку, періодичних публікацій товарознавчого спрямування [10-11] дозволяють нам стверджувати, що і теоретичні проблеми, і практичні аспекти ефективного функціонування та практичного розвитку сучасної вітчизняної судової товарознавчої експертизи потребують глибокого фахового наукового дослідження, вирішення і розвитку.

Таким чином, аналіз вище означених літературних джерел, а також постанов (ухвал) слідчих (слідчих суддів) про призначення судових товарознавчих експертиз, змісту виконаних судових товарознавчих експертиз та інших результатів практичної товарознавчої діяльності Львівського НДЕКЦ за останні роки дозволив нам сформулювати конкретні найбільш актуальні товарознавчі складові (тут і надалі у тексті – підкреслено авторами) проблем сучасної вітчизняної судової

товарознавчої експертизи. Не встановлюючи вагомості (значимості, первинності) цих проблем, ми будемо їх досліджувати поетапно, у довільному порядку у відповідних повідомленнях.

На першому етапі (у даному повідомленні) ми зупинились на проблемі класифікації споживчих непродовольчих товарів у судовій товарознавчій експертизі, оскільки саме споживчі товари (а не машини, обладнання та сировина, які також віднесені до експертної спеціальності 12.1) сьогодні є переважаючими (за питомою вагою у кількості) об'єктами дослідження у більшості відділів товарознавчих досліджень та оціночної діяльності вітчизняних НДЕКЦ.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Незважаючи на небувале розширення та оновлення номенклатури товарів у сферах виробництва, обігу і споживання, їх практичні, наукові та навчальні класифікації залишаються незмінними та ґрунтуються на застарілих ознаках. Найсуттєвішим недоліком є те, що навчальні заклади різних рівнів акредитації використовують ці класифікації і класифікатори у навчальному процесі, у підготовці та виданні навчально-методичних посібників, у наукових працях тощо.

Тому класифікація об'єктів товарознавчих досліджень залишається актуальною проблемою товарознавства на всіх етапах його розвитку в усіх країнах, оскільки вважається одночасно і одним з вагомих чинників цього розвитку, і одним з об'єктивних показників рівня цього розвитку, тому що класифікація і науковий аналіз є органічно пов'язаними і взаємно обумовленими складовими частинами загального процесу пізнання [1, 4, 12].

Один з базових нормативних документів сучасної вітчизняної судової товарознавчої експертизи – Національний стандарт № 1 [13], в основних розділах наголошує на обов'язковій наявності, повноті та об'єктивності товарознавчої складової частини експертного дослідження. Зокрема:

- у п. 53 вказано про необхідність “зібрати та проаналізувати всі істотні відомості про об'єкт оцінки”;

- загальні вимоги до складання звіту про оцінку та підготовки висновку про вартість майна наголошують (п. 56), що звіт про оцінку майна “повинен містити опис об'єкта оцінки, який дає змогу його ідентифікувати”;

- “висновок про вартість майна (п. 60) повинен містити відомості про назву об'єкта оцінки та його коротку характеристику”.

Постановка завдання. Встановити доступні та достатні інформаційні джерела, які можуть бути найбільш ефективно використані судовими експертами-товарознавцями для класифікації (віднесення до товарної групи і підгрупи) та ідентифікації (встановлення виду і різновиду) споживчих товарів у судовій товарознавчій експертизі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз процесу формування та становлення систем класифікації споживчих товарів [1-6, 10-12] показує, що проблема класифікації товарів набула загальносвітового масштабу в часи становлення світового товарного ринку і міжнародної торгівлі після Другої світової війни, але активно почала вирішуватися лише у 1970-х рр. за участю фахівців понад 150 країн світу і завершилась у 1986 р. Міжнародною Конвенцією про Гармонізовану систему опису та кодування товарів (скорочено – Гармонізовану систему, ГС). Фактично це міжнародна номенклатура товарів, розроблена під егідою та за участю Всесвітньої митної організації.

Тому означені вище та інші вимогами Національного стандарту № 1, а також інші чинні нормативні документи, які регламентують базові засади судово-експертної товарознавчої діяльності, наголошують на виключно вагомому значенні системи класифікації товарів, яка використана у конкретному судовому товарознавчому експертному дослідженні, оскільки, як відомо [1, 3-4, 12], ознаками класифікації, на яких повинна бути побудована система класифікації асортименту товарів, повинні бути найвагоміші для споживача і для формування ринкової ціни характеристики цих товарів.

Але через наявність значної кількості систем класифікації машин, обладнання, сировини і споживчих товарів [3], які є об'єктами дослідження фахівцями експертної спеціальності 12.1, у кожного судового експерта-товарознавця щоденно виникає проблема класифікації конкретних об'єктів дослідження – віднесення до групи і підгрупи товарів, встановлення виду і різновиду товару, а також номенклатури споживчих властивостей, які формують його ринкову вартість.

Аналіз досвіду діяльності і практичних завдань, які вирішують відділи товарознавчих досліджень та оціночної діяльності обласних НДЕКЦ, з одного боку, та чинних систем класифікації асортименту ужиткових товарів, – з іншого боку, дозволяє нам стверджувати, що для класифікації (віднесення до товарної групи і підгрупи) та ідентифікації (встановлення виду і різновиду) споживчих товарів у судовій товарознавчій експертизі можуть бути використані чотири основні групи джерел.

1. Навчальна література

При класифікації непродуктових товарів, які є об'єктами судової товарознавчої експертизи, часто використовують, наприклад, 2-томне видання за загальною редакцією Л. Г. Войнаш (2004) [14], яке широко відоме як одне з джерел підготовки товарознавців у вітчизняних вишах торговельного профілю.

Але використання навчальної літератури (будь-яких підручників і навчальних посібників для вищих різного рівня) у практичній діяльності судових експертів-товарознавців, на нашу думку, має щонайменше кілька важливих недоліків:

- швидке моральне старіння підручників (посібників) з товарознавства внаслідок дуже стрімкого розвитку ринку товарів в останні роки (наприклад, означений підручник було підготовлено понад 15 років тому, а номенклатура товарів на рівні окремих видів і, особливо, різновидів, моделей, марок тощо за цей час значно змінилась);

- жоден підручник з загального курсу товарознавства не охоплює усіх груп і/чи підгруп товарів (наприклад, даний підручник не містить даних про промислову сировину), тому для повноцінного забезпечення роботи судових експертів-товарознавців у кожному відділі потрібен значний за кількістю примірників бібліотечний фонд, оскільки для кожної групи товарів створюється окремий підручник;

- класифікація товарів у підручнику (навчальному посібнику) за призначенням є навчальною, а за походженням і використаними джерелами – досить часто є авторською; через це вона “вразлива” для оспорювання і критики, має незначну юридичну вагомість для посилок (посилання на підручник (посібник) не матиме такої юридичної ваги, як посилання на чинний нормативний (наприклад, державний стандарт) документ);

- відсутність єдиного підходу до ключових понять класифікації, зокрема – до понять “група товарів” та “підгрупа товарів” як між окремими авторами, так і в межах одного підручника; наприклад, в означеному підручнику верхні швейні вироби означені як товарна група в асортименті швейних товарів (с. 164), але, з іншого боку, в асортименті непродовольчих товарів швейні товари також є товарною групою;

2. Національні (державні) та міжнародні стандарти

Серед усіх видів і категорій чинних стандартів для вирішення завдань класифікації та ідентифікації ужиткових товарів, на нашу думку, найбільш доцільно використовувати державні стандарти України на терміни і визначення, наприклад ДСТУ 3375-96.

Основною перевагою цього джерела класифікації та ідентифікації об'єктів експертизи є те, що вони дозволяють встановити і використовувати у тексті висновку експерта юридично обґрунтовану і однозначну (не відмінну у трактуванні кожного автора) назву виду і різновиду досліджуваного товару, його окремих частин, деталей, елементів тощо. Основними недоліками такого підходу є відсутність бібліотеки стандартів (включаючи “Каталог нормативних документів”) в кожному обласному НДЕКЦ, значна вартість отримання їх копій у державних (Державне підприємство “Український науково-дослідний і навчальний центр проблем стандартизації, сертифікації та якості” – ДП УкрНДНЦ) та інших (наприклад,

“Леонорм”) структурах, а також складність користування наявними в ДНДЕКЦ копіями в обласних НДЕКЦ.

Ще більшу перевагу у вирішенні завдань класифікації та ідентифікації споживчих товарів у судовій товарознавчій експертизі мають стандарти на терміни і визначення міжнародні (ISO та ін.), а також вітчизняні, які гармонізовані з міжнародними (ДСТУ ISO, ДСТУ EN, ДСТУ IEC та ін.), наприклад ДСТУ ISO 9001-2009.

Використання державних стандартів, які гармонізовані з міжнародними, дозволить не лише отримати переваги, які має висновок експерта, у якому класифікація об'єкта дослідження побудована на державному стандарті України (ДСТУ), але і зробити цей висновок зрозумілим і беззаперечним для фахівців у тих країнах, які використовують вказаний міжнародний стандарт (ISO).

3. Товарні словники, товарознавчі довідники, каталоги товарів тощо

Надійним і авторитетним джерелом класифікації та ідентифікації об'єктів товарознавчої експертизи можуть бути товарні словники та довідники товарознавця, оскільки, на відміну від підручників і навчальних посібників, вони, як правило, базуються на чинних (на час видання) національних стандартах (наприклад, “Справочник товароведа” - рис. 1) та вітчизняних керівних документах і навіть міжнародних класифікаторах (наприклад, “Товарний словник” – рис. 1).

Окремі товарні словники бувають багатотомними фундаментальними виданнями [15], які охоплюють максимально можливе (на час видання) коло питань, до написання статей у такі словники залучають провідних профільних вчених і дослідників, на написання та видання таких праць, як правило, потрібні значні кошти та тривалий час.

Тому, на жаль, за останні 25 років в Україні видано лише один 2-х томний товарний словник (рис. 1-2).

Теоретично, для товарознавчих потреб судової експертизи можуть бути використані численні каталоги торговельних мереж (наприклад, мережі гіпермаркетів “Нова лінія”), посилкової та інтернет-торгівлі (наприклад, “OTTO”, “Quelle”, “Neckermann” та десятки інших), а також газети оголошень (наприклад, “Ваш магазин”, “Бесплатка” та ін.). Але щодо класифікації та встановлення виду виробів в означених і подібних виданнях є багато запитань щодо дотримання основних правил побудови систем класифікації. Наприклад, у класифікаційній системі торговельного асортименту товарів, якими торгує мережа гіпермаркетів “Епіцентр-К” (рис. 2), товари для харчування спортсменів (які традиційно класифікують як продукти харчування) віднесені до товарної групи (функціонального комплексу) “Спорт і відпочинок” (які традиційно вважаються непродовольчими товарами).

На нашу думку, суттєвою допомогою в об'єктивній ідентифікації споживчих товарів, які є об'єктами судової товарознавчої експертизи, може стати комп'ютерна база даних атипових (складних) об'єктів – своєрідний електронний архів. Наприклад, ми б внесли у цей архів навушники до мобільних телефонів торговельної марки “Apple” серії “iPhone”, які, на відміну від підробок, мають практично не помітне неозброєним оком заводське маркування (рис. 3).

Ми переконані, що створення такого архіву у кожному обласному НДЕКЦ та обмін накопиченою інформацією між обласними структурами не лише буде сприяти підвищенню якості окремих судових товарознавчих експертиз, а і зростанню загального авторитету Експертної служби МВС.

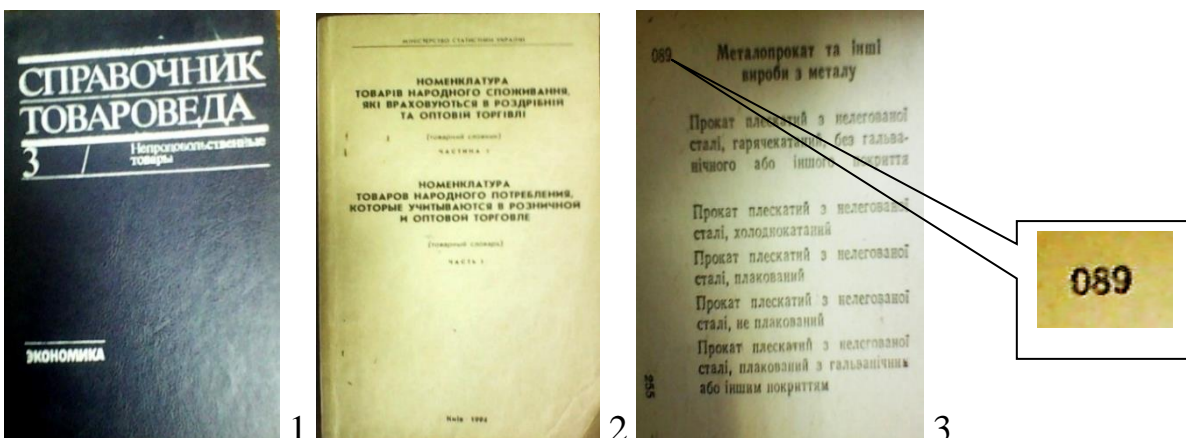

Рис. 1. “Справочник товароведа. Непродовольственные товары”, 1990 р. видання (1); “Товарный словарь. Часть 1”: загальний вигляд (2), товарна група “Товари господарсько-побутового призначення”, товарна підгрупа 089 “Металопрокат та інші вироби з металу” (3)

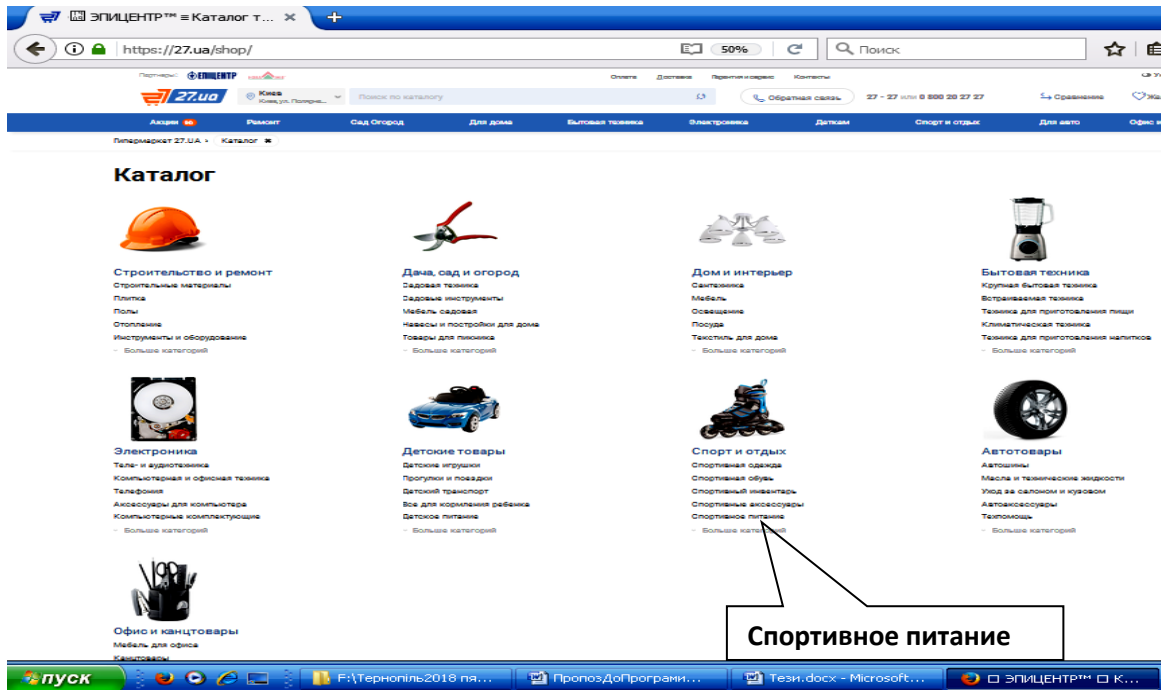

Рис. 2. PrtScr каталогу товарів мережі гіпермаркетів “Епіцентр-К” (електронна адреса: <https://27.ua/shop/>)

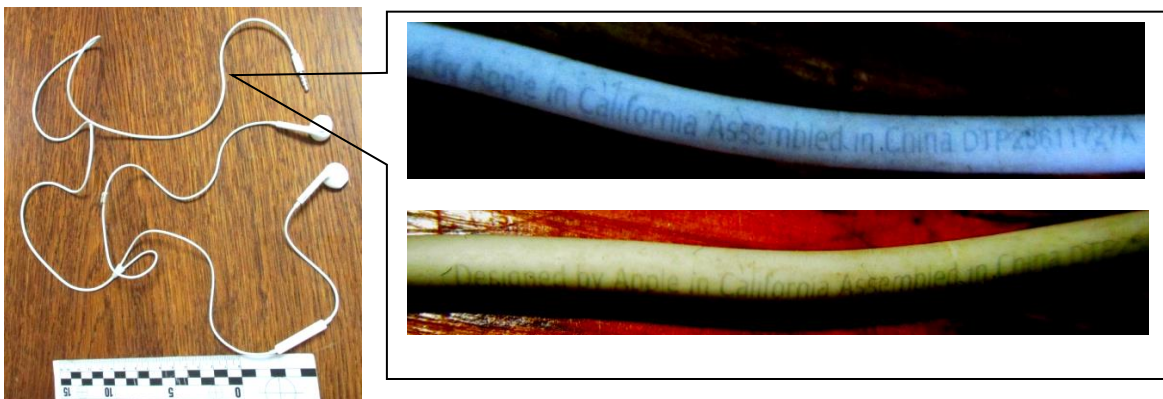

Рис. 3. Заводське маркування на шнурі навушників до мобільних телефонів торговельної марки “Apple” серії “iPhone”

4. Гармонізована система опису та кодування товарів

Відповідно до статті 1 Закону України “Про зовнішньоекономічну діяльність” [16] “товарна група – це група однорідних товарів за гармонізованою системою опису та кодування товарів” (ГС).

Сьогодні ГС використовують понад 200 країн світу. Останньою редакцією є ГС 2012 р., а чинний сьогодні в Україні УКТЗЕД (відповідно до Закону України від 19.09.2013 № 584-VII “Про Митний тариф України” з 1 січня 2014 р.) базується на ГС 2012 р., до якої входить близько 5 000 груп товарів (понад 1 млн видових назв); кожна товарна група позначається шестизначним цифровим кодом.

А оскільки ГС була розроблена саме для класифікації та ідентифікації товарів, то це, на нашу думку, дозволяє використовувати цю систему

класифікації у практиці судової товарознавчої експертизи.

Інформацію про належність будь-якого товару до товарної групи за ГС судовий експерт без проблем може отримати з Українського класифікатора товарів зовнішньоекономічної діяльності (УКТЗЕД), який, на відміну, наприклад, від стандартів і/чи підручників (навчальних посібників) є у вільному доступі в інтернет-мережі [17]. При цьому співвідношення між поняттям “товарна група” для кожного товару та його кодом за УКТ ЗЕД надзвичайно просте:

$$ГТ_{ГС} = О_{УКТЗЕД} (1-6 \text{ знак}),$$

де $ГТ_{ГС}$ – група товару за ГС;

$О_{УКТЗЕД} (1-6 \text{ знак})$ – описання, яке відповідає першим 6-ти цифрам коду товару за УКТ ЗЕД.

Наприклад, встановлення товарної групи прокату сталевому за ГС при допомозі УКТЗЕД матиме такий вигляд (рис. 4).

Відповідно до рис. 4 використання УКТЗЕД дозволяє судовому експертові стверджувати, що (умовний) наданий для дослідження плоский прокат за ГС належить до товарної групи “чорні метали, плоский прокат з вуглецевої сталі, завширшки 600 мм або більше, холоднокатаний, неплакований, без гальванічного або іншого покриття, завтовшки понад 1 мм, але менше, як 3 мм”.

Таким чином, на нашу думку, встановлення товарної групи об’єктів судової товарознавчої експертизи за ГС з використання наявного у вільному доступі УКТ ЗЕД має такі переваги:

- пришвидшує класифікацію кожного об’єкта дослідження на рівні групи і підгрупи товарів;

- робить використане будь-яким судовим експертом визначення товарної групи для будь-якого об’єкта судової товарознавчої експертизи ідентичним не лише в межах кожного НДЕКЦ, але і в межах усієї Експертної служби МВС;

- приводить використовуване судовим експертом поняття “товарна група” у відповідність і до Закону України “Про зовнішньоекономічну діяльність”, і до класифікації, яку використовують за кордоном (тобто, до класифікації за ГС).

Але комп’ютерний спосіб класифікації об’єктів експертизи, порівняно з наявністю УКТ ЗЕД у паперовому варіанті, має певні недоліки, зокрема:

- не дозволяє експертові досягти максимальної глибини дослідження, оскільки в електронному варіанті УКТ ЗЕД немає пояснень окремих понять, які входять в означення товарної групи, наприклад “плакована сталь”;

- залежить від технічних причин (наприклад, швидкість Інтернету).

5. Державні класифікатори

Аналіз офіційних інформаційних документів показує, що номенклатура чинних державних класифікацій в Україні сьогодні перевищує три десятки. Наприклад, лише перелік національних (державних) статистичних класифікацій (класифікаторів), які використовують органи державної статистики, становить 24 одиниці [18].

Серед чинних державних класифікаторів (офіційних документів, яким присвоєно індекс «ДК») найбільш дотичними до проблем класифікації товарів і, відповідно, класифікації товарів у судовій товарознавчій експертизі, на нашу думку, є:

1) Єдиний закупівельний словник - ДК 021:2015;

2) Державний класифікатор продукції та послуг - ДК 016:2010;

3) Класифікатор відходів - ДК 005-96.

Для використання у практиці судової товарознавчої експертизи ці класифікатори, на перший погляд, мають дуже суттєву перевагу – автоматизовану комп’ютерну он-лайн версію, наприклад ДК 016:2010 можна знайти і використовувати за електронною адресою: <https://dkpp.rv.ua/> [19].

Але, з іншого боку, практичне використання означених он-лайн версій має суттєвий недолік – недостатню глибину пошуку і/чи номенклатуру видового асортименту товарів, які не дозволяють ідентифікувати та отримати товарознавчу характеристику окремих видів виробів. Наприклад, спроба ідентифікації з он-лайн версією ДК 016:2010 вид виробу “мангал” (“шашличниця”) не дала позитивного результату: отримана відповідь “По вашому запиту нічого не знайдено” (рис. 5-6).

У той же час пошук в означених он-лайн версіях товарів на рівні товарних груп дозволяє отримати бажані результати (рис. 7).

Український класифікатор товарів ЗЕД	
XV	(з 72 по 83) Недорогоцінні метали та вироби з них
72	Чорні метали
7209	Плоский прокат з вуглецевої сталі, завширшки 600 мм або більше, холоднокатаний (обтиснений у холодному стані), неплакований, без гальванічного або іншого покриття:
	- не у рулонах, без подальшого оброблення, крім холодного прокатування (обтиснення у холодному стані):
7209 26	-- завтовшки понад 1 мм, але менш як 3 мм (лист від 20.05.14 № 11582/7/99-99-24-02-03-17):
Код товару	Найменування товару
7209 26 10 00	- - - "електротехнічний"
7209 26 90 00	- - - інший

Рис. 4. Встановлення товарної групи прокату сталевому за ГС при допомозі УКТЗЕД (частина PrtSc, отриманого з <http://ares.ua/uk/codesearch>)

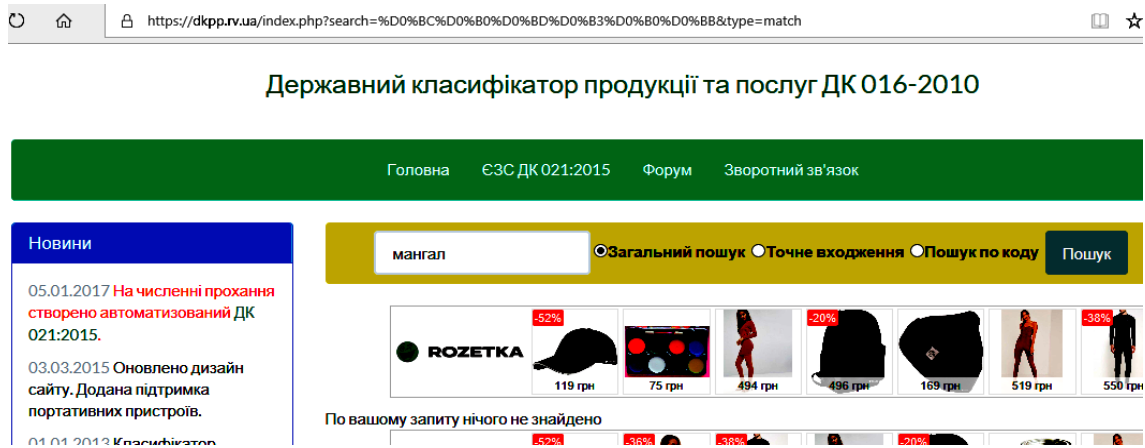

Рис. 5. Ідентифікація виробу “мангал” автоматизованою он-лайн версією ДК 016-2010 (частина PrtSc)

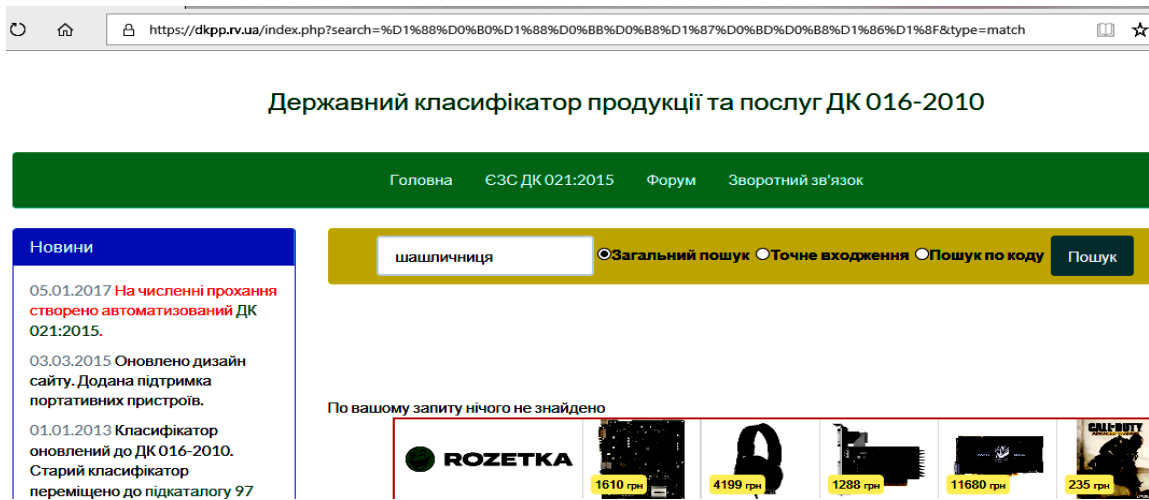

Рис. 6. Ідентифікація виробу “шашличниця” автоматизованою он-лайн версією ДК 016-2010 (частина PrtSc)

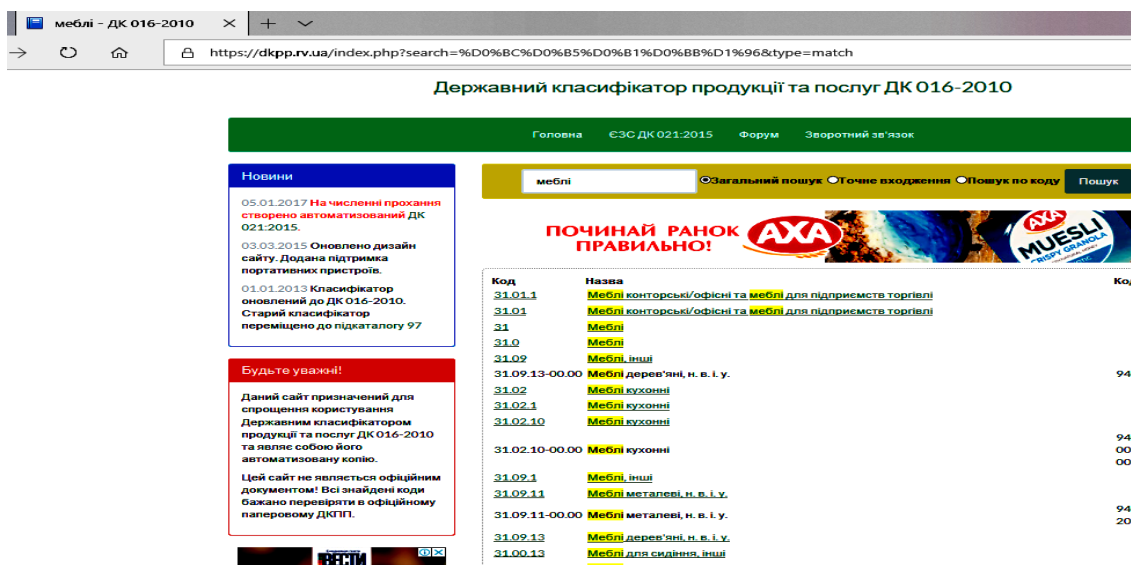

Рис. 7. Ідентифікація виробу “меблі” автоматизованою он-лайн версією ДК 016-2010 (частина PrtSc)

Отже, на нашу думку, класифікатори товарів (УКТ ЗЕД, ГС та ДК) не можуть забезпечити ефективну роботу судових експертів-товарознавців, оскільки не дозволяють ідентифікувати значну кількість видів товарів.

Таким чином, лише стандарти на терміни та визначення та наукова та навчальна література, яка допущена Міністерством освіти і науки для підготовки студентів вишів товарознавчого профілю, можуть вважатися обов'язковою складовою науково-методичного забезпечення судово-експертної діяльності, передбаченого Законом України "Про судову експертизу", у якому ст. 8 має назву "Науково-методичне і організаційно-управлінське забезпечення судово-експертної діяльності" [20].

Висновки і перспективи подальших досліджень у даному напрямі. Аналіз досвіду діяльності і практичних завдань, які вирішують відділи товарознавчих досліджень та оціночної діяльності обласних НДЕКЦ, з одного боку, та чинних систем класифікації асортименту споживчих товарів, – з іншого боку, дозволяє нам стверджувати, що:

- для класифікації та ідентифікації споживчих товарів у судовій товарознавчій експертизі найбільш доцільно використовувати міжнародні і національні стандарти на терміни і визначення, наукові видання та навчальну літературу, яка допущена Міністерством освіти і науки для підготовки студентів вишів товарознавчого профілю;

- описання досліджуваних товарів у висновку експерта (експертному дослідженні) повинно бути максимально лаконічним, конкретним і містити лише ті характеристики товару, які є визначальними для об'єктивного встановлення ринкової вартості.

Подальші дослідження доцільно проводити у напрямках, які нами встановлені за результатами аналізу вище означених літературних джерел, постанов (ухвал) слідчих (слідчих суддів) про призначення судових товарознавчих експертиз, змісту виконаних судових товарознавчих експертиз та інших результатів практичної товарознавчої діяльності Львівського НДЕКЦ за останні роки, зокрема – дослідження товарознавчих аспектів проблеми оцінювання продукції металургійної промисловості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Грундке Г. Основы общего товароведения / Грундке Г. / [под ред. Н. В. Булгакова; пер. с нем.]. – М. : Экономика, 1967.
2. Дмитриев И. Д. Основы классификации промышленных товаров / И. Д. Дмитриев, Я. А. Легкун. – МКИ Центростроюза, 1975 – 132 с.
3. Теоретичні основи товарознавства / [Жук Ю. Т., Жук В. А., Кисляк Н. К. та ін.]. – К. : НМЦ "Укоопосвіта", 2000. – 336 с.
4. Артюх Т. М. Теоретичні основи товарознавства / Т. М. Артюх, І. В. Григоренко. – К. : НУХТ, 2015. – 315 с.
5. Лукашов В. С. Товарознавство непродовольчих товарів : навчальний посібник (Частина 5.

Теоретичні основи товарознавства) / В. С. Лукашов. – Львів : Видавництво ЛКА, 2007. – 32 с.

6. Пугачевський Г. Ф. Теоретичне товарознавство / Г. Ф. Пугачевський. – 2016. – 128 с.

7. Петрова І. А. Загальні засади судово-товарознавчої оцінки майна (товарів) та об'єктів інтелектуальної власності в Україні : монографія / І. А. Петрова, О. В. Загуменная, В. В. Яременко. – Х. : ХНУВС, 2010. – 224 с.

8. Кардаш Н. М. Деякі особливості визначення вартості товарів (майна) при проведенні товарознавчих досліджень / Н. М. Кардаш // Криміналістичний вісник. – 2006. – № 2 (6). – С. 146-149.

9. Архіпов В. В. Судово-товарознавча експертиза товарів народного споживання та послуг / В. В. Архіпов. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 306 с.

10. Кушнір М. К. Методологічні основи системного підходу як методу товарознавства / М. К. Кушнір. – Львів : Вид-во ЛКА, 2002. – 93 с.

11. Мазаракі А. А. Товарознавство в Україні: зародження та етапи розвитку. Генезис товарознавства / А. А. Мазаракі, Г. Ф. Пугачевський // Вісник КНТЕУ. – 2000. – № 1.

12. Викери Б. Фасетная классификация / Викери Б.; [пер. с англ.]. – М. : ГПНТБ, 1970.

13. Про затвердження Національного стандарту № 1 "Загальні засади оцінки майна і майнових прав". Кабінет міністрів України. Постанова від 10 вересня 2003 р. № 1440, Київ. Редакція від 15.04.2015, підстава 168-2015-п [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1440-2003-%D0%BF>.

14. Товарознавство непродовольчих товарів : підручник / Л. Г. Войнаш, І. О. Дудла, Д. І. Козмич, Н. В. Павловська [та ін.]; [за загальною редакцією Л. Г. Войнаш]. – К. : НМЦ "Укоопосвіта", 2004. – 436 с.

15. Товарный словарь. В 9-ти томах. Государственное издательство торговой литературы, 1956-1961.

16. Закон України "Про зовнішньоекономічну діяльність". Верховна Рада УРСР; Закон від 16.04.1991 № 959-ХІІ. Документ 959-12, чинний, редакція від 03.01.2017, підстава 1724-19 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/959-12>.

17. Український класифікатор товарів зовнішньоекономічної діяльності [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ares.ua/uk/codesearch>.

18. Національні (державні) статистичні класифікації (класифікатори) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua/work/class200n.htm

19. Державний класифікатор продукції та послуг ДК 016-2010 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://dkpp.rv.ua/>

20. Закон України "Про судову експертизу". Законодавство України. Верховна Рада України; Закон від 25.02.1994 № 4038-ХІІ (Редакція станом на 20.01.2018) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/go/4038-12

REFERENCES

1. Grundke G. (1967), *Osnovy obshchego tovarovedeniya*, Ekonomika, M.
2. Dmitriyev, I. D. and Legkun, YA. A. *Osnovy tovarnykh tovarov* (1975), MKI Tsentrosoyuza, 132 s.
3. Teoretichni osnovi tovaroznavstva / Zhuk YU. T., Zhuk V. A., Kislyak N. K. ta in. (2000), NMTS "Ukooposvita", K., 336 s.
4. Artyukh, T. M. and Grigorenko, Í. V. (2015), *Teoretichni osnovi tovaroznavstva*, NUKHT, K., 315 s.
5. Lukashov, V. S. (2007), *Tovaroznavstvo neprodovol'chikh tovariv. Navchal'niy posibnik* (Chastina 5. Teoretichni osnovi tovaroznavstva), Vidavnistvo LKA, L'viv, 32 s.
6. Pugachevs'kiy, G. F. (2016), *Teoretichne tovaroznavstvo*, 128 s.
7. Petrova, Í. A. Zagumennaya, O. V. and Yaremenko, V. V. (2010), *Zagal'ni zasady sudovo-tovaroznavchoi otsinki mayna (tovariv) ta obtekaniya intelektual'noi vlasnosti v Ukraini: monografiya*, KHNUVS, Kharkiv, 224 s.
8. Kardash, N. M. (2006), *Aktiveniviya viznachenya vartosti tovar (mayna) pri provedenni tovaroznavchikh doslidzhen'*, *Kriminalistichniy visnik*, № 2 (6), s. 146-149.
9. Arkhipov, V. V. (2008), *Sudovo-tovaroznavcha yekspertiza tovariv narodnogo spozhivannya ta poslug*, Tsentri uchbovoi literaturi, K., 306 s.
10. Kushnir, M. K. (2002), *Metodologichni osnovi sistemnogo pidkhotu yak metodu tovaroznavstva*, LKA, L'viv, 93 s.
11. Mazaraki, A. A. and Pugachevskiy, G. F. (2000), *Tovaroznavstvo v Ukraini: zarodzhennya ta yetapi rozvitku*. *Genezis tovaroznavstva*, *Visnik KNTEU*, № 1.
12. Vikeri B. (1970), *Fasetnaya klasifikatsiya*, GPNTB, M.
13. Pro zatverdzhennya Natsional'nogo standartu N 1 "Zagal'ni zasady otsinki mayna i maynovikh prav". Kabinet ministriv Ukraini. Postanova vid 10 veresnya 2003 r. N 1440, Kiiv. Redaktsiya vid 15.04.2015, pidstava 168-2015-p, available at : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1440-2003-%D0%BF>
14. *Tovaroznavstvo neprodovol'chikh tovariv : pidruchnik* / L. G. Voynash, Í. O. Dudla, D. Í. Koz'mich, N. V. Pavlovs'ka [ta in.] (2004), NMTS Ukooposvita, K., 436 s.
15. *Tovarnyy slovar'. V 9-ti tomakh. Gosudarstvennoye izdatel'stvo torgovoy literatury, 1956-1961.*
16. *Zakon Ukraini "Pro zovnishn'oye ekonomichnu diyalnist"*. Verkhovna Rada URSR; *Zakon № 16.04.1991 № 959-XII. Dokument 959-12, chinniy, redaktsiya vid 03.01.2017, pidstava 1724-19, available at : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/959-12.*
17. *Ukrains'kiy klasifikator tovariv zovnishn'oyekonomichnoi diyalnosti*, available at : <http://ares.ua/uk/codesearch>
18. *Natsional'ni (derzhavni) statystichni klasyfikatsiyi (klasyfikatory)*, available at : www.ukr-stat.gov.ua/work/klass200n.htm
19. *Derzhavnyy klasifikator produktsiyi ta posluh DK 016-2010*, available at : <https://dkpp.rv.ua/>.
20. *Zakon Ukraini "Pro sudou yekspertizu"*. *Zakonodavstvo Ukraini. Verkhovna Rada Ukraini; Zakon vid 25.02.1994 № 4038-XII (Redaktsiya stanom na 20.01.2018)*, available at : zakon.rada.gov.ua/go/4038-12.